

Dr. Farhat Taj

Legitimitetsproblemet i islam

Mange muslimer har høystatusyrker i det norske samfunnet, som leger, advokater, journalister og politikere. De fleste ofrene for terrorangrep fra ekstremistiske muslimer rundt om i verden er mennesker med muslimsk bakgrunn. Likevel blir muslimer i Norge, så vel som i andre vestlige land, betraktet som potensielt problematiske grupper med religiøse tanker som er uforenlige med de dominerende sekulariserte institusjonelle ordninger og samfunn i regionen.

Forfatterne av denne artikkelen hørte nylig Walid Al-Kubaisi, kjent intellektuell i Norge, på et seminar si at etter tretti år i Norge er hans erfaring at å være muslim og norsk ofte blir sett på som en umulig kombinasjon. Den allmenne forventning er, fortsetter han, at muslimene kollektivt forlater Islam for å integrere seg i Norge. Dette er etter hans mening en urealistisk forventning.

Det kan finnes mange grunner til denne negative oppfatningen av muslimer og deres tro, og hver enkelt av disse bør drøftes grundig. Utvilsomt er en av årsakene innebygd i Islam: doktrinen om at hvert eneste ord i Koranen er ufeilbarlig sanne. Denne doktrinen forbinder fredelige muslimer med muslimer som utfører voldelige handlinger i Islams navn.

For å forstå forbindelsen, tenk over følgende: En kanadisk-pakistaner, Tarek Fatah, deltok i demonstrasjonen i Oslo i 2014 mot den Islamske stat, IS, og noterte seg at alle muslimer han snakket med var motstandere av IS, men knapt noen var i mot ideen om Jihad, som motiverer fremveksten av voldelige ekstremistiske islamistiske grupper.

Islam er i seg selv en mangetydig, pluralistisk og selvmotsigende religion. Hovedkilden til Islam, Koranen, har både fredelige og voldsforherligende vers. Den er derfor gjenstand for motstridende tolkninger av nøkkeltemaer som: fred/vold, universalisme/sekterisme og tverrkulturelt samarbeid/ikke-samarbeide.

Muslimer tror at hvert ord i Koranen er Guds ordrette tale. Hans tale er perfekt og ufeilbarlig. Denne doktrinen om ufeilbarlighet gjør det svært vanskelig å ringe inn "det virkelige budskapet" i Koranen. Når ekstremistiske muslimer begår voldshandlinger, rettfærdiggjøres handlingene på grunnlag av vers fra Koranen.

Fredelig muslimer sier at disse handlingene ikke kan rettfærdiggjøres av Islam. Begge sider kan legitimt basere sine argumenter på Koranen. Begge sider har sine tilhengere blant muslimer, men ingen har lyktes i fjerne motpartens islamske legitimitet.

Klassisk Sunni lærde eksperter på islamsk lov har prøvd å håndtere de motstridende versene i Koranen ved å innføre en regel om Naskh (oppheving av legaliteten av noen vers i Koranen

til fordel for andre). Spørsmålet som konfronterer muslimske lærde gjennom alle tider har vært: kan et koranvers ugyldiggjøre eller oppheve et annet? Dersom et vers kan oppheve et annet, hva vil da skje med doktrinen om ufeilbarligheten til hvert eneste ord i Koranen?

Dersom svaret på det første spørsmålet er negativt, og at begge vers er likeverdige ufeilbarlige utsagn fra Gud, er da muslimene frie til å velge hvilket som helst vers på grunnlag av loven? Det ser ut til dette er synet til noen klassiske Sunni lærde (Hanafi, og de fleste av Shafi og Maleki-retningene), nemlig at et koranvers kan ugyldiggjøre et annet.

Samtidig insisterer de også at selv om noen vers i Koranen kan omstøtes og ugyldiggjøres av andre, så vil det (ugyldiggjorte) verset fortsatt stå som gyldig, ufeilbarlig del av Koranen. Konklusjonen på dette vil være å basere rettssystemet bare på det utvalgte verset og ikke på det som er ugyldiggjort.

Når det gjelder muslimske ekstremister og deres syn på Islam, antyder denne begrunnelsen at muslimer er fri til å plukke ut voldelige vers i Koranen, ugyldiggjøre tolerante vers og innlemme de førstnevnte i sitt verdenssyn eller ideologi.

Dette er alt de trenger å gjøre for å sikre en islamsk legitimering av sin ekstremistiske ideologi, så vel som for å bevare doktrinen om Koranens ufeilbarlighet. Likevel, så finnes det alltid muslimer som vil si at ekstremistenes tolkning ikke er i samsvar med hensikten og ånden i Koranen.

Dette gjør mange mennesker forvirret med hensyn til "hva er og hvor er det virkelige Islam". Forvirringen blir enda større når andre kilder til Islam blir vurdert, slik som Ahadis (utsagn tillagt profeten Muhammad) og Fatwas (Lovtolkninger eller uttalelser gitt av en islamsk lærd).

Alt dette peker i retning av at det ikke finnes noen universell muslimsk enighet om hvordan en skal anvende visse aspekter av Islam rotfestet i Koranen og i hadis, slik som voldelig Jihad og blasfemi mot Islam.

Uten at en fjerner den islamske legitimiteten fra de ekstremistiske muslimene, så kan voldelig handlinger i Islams navn ikke kunne bli fjernet. Hva kan da gjøres for å fjerne den islamske legitimiteten fra de ekstremistiske muslimene? Dette er en svært vanskelig oppgave. Til forskjell fra gamle abrahamske religioner som jødedommen og kristendommen, så er Islam forholdsvis ny. De to andre religionene har vært gjennom nødvendige reformprosesser for å endre de aspektene ved religionen som ikke var forenlige med nye tider. Islam har ennå ikke vært gjennom en slik prosess.

For det andre, så gjør mangelen på et organisert teologisk hierarki eller autoritet innenfor sunni-islam situasjonen enda mer krevende. Sunni Islam setter den individuelle troende i direkte kontakt med Gud for hans/hennes bønner, tanker og handlinger. På den ene siden er dette bra fordi dette frigjør den individuelle troende fra menneskelige autoriteter som handler på vegne av Gud, og dermed fra faren for potensiell utnyttelse fra slike autoriteter. Ulempen er imidlertid at dette tillater individuell tolkning av Koranen, både voldelig og fredlig, og aksepterer også individets frihet til å velge mellom alle tilgjengelige tolkninger, igjen både fredlige og voldelige.

Majoriteten av muslimer tilhører sunni-islam, og de fleste muslimske terroristorganisasjoner er ideologisk motivert av noen fortolkninger av sunni-islam.

Uansett, så må prosessen med å de-legitimisere ekstremistiske muslimer begynne. Muslimer i vestlige land er best egnet til å lede en slik prosess, fordi de har de nødvendige fredlige omgivelser til å foreta en så vanskelig drøfting av Islam. Muslimer i land med muslimsk majoritet kan lett bli beskyldt for blasfemi og drept, dersom de foretar en slik drøfting.

I debatter om islamsk ekstremisme er det alltid noen mennesker som raskt peker på at stater, slik som USA og Pakistan, bruker Jihad for utenrikspolitiske formål, og dermed er en hovedårsak til jihadi voldsutøvelse rundt om i verden. Dette er selvsagt en av grunnene til at Jihadi-inspirerte voldshandlinger sprer seg, men en må samtidig huske på at ingen regjering har funnet på ideologien om Jihad eller dens islamske legitimitet.'

De utnyttet bare hva som allerede eksisterte innenfor Islam: legitimiteten til voldelig Jihad som en plikt for enhver muslim. Så lenge denne ideologien er der, så vil den alltid kunne bli utnyttet både av stater og ikke-statlige aktører, inkludert såkalte "enslige ulver" som fortsetter å drepe mennesker i vestlige land ved hjelp av biler og lastebiler.